

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פרשת השבוע וירא תשפ"ב

על דין ועל רחמים! ועל אבהות ואמהות
הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

הביטוי צחוק, כולל גם את המשמעות של צא-חוק, יציאה מן הסדר, חוקי הטבע כפי שהקב"ה טבע בעולם. לכן, אין זה פלא, שביטוי זה הוא המילה המנחה בבשורת הולדת יצחק לאברהם אבינו בן התשעים ותשע, ולשרה אמנו בת התשעים. עסקנו בכך בדברינו לפרשת וירא תשס"ד, והסברנו גם כי הבשורה על הולדת יצחק הנקרא על שם ה"צחוק" הגיעה אלינו בשתי פרשיות סמוכות זה לזה, ורחוקות זו מזו כרחוק מזרח ממערב.

בסוף פרשת לך לך, פרק י"ז ג-כז, נמצאת הפרשיה הראשונה. הפרשיה השנייה מתחילה בשני הפסוקים הראשונים של פרק י"ז, והמשכה בפרשת וירא, פרק י"ח א-טו. לכל פרשיה סימן היכר מובהק והוא שם השם המופיע בה.

בפרשיה הראשונה מופיע אך ורק שם אלקים (עיינו י"ז ג, ז, ח, ט, טו, יח, יט, כב, כג). לעומת זה בפרשיה השנייה מופיע אך ורק שם הויה (עיינו י"ז א, י"ח א, יג, יד).

גם הבשורה מנוסחת בשתי דרכים: בפרשיה הראשונה – "וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים אֶבְרָהָהּ יֵלֶדְתְּ לָךְ בֵּן" (י"ז יט). הדגש הוא כי לאברהם יהיה בן. בפרשיה השנייה הניסוח הוא שונה: "וַיֹּאמֶר שׁוּב אֲשׁוּב אֵלֶיךָ כְּעַתְּ חַיָּה וְהָנָה בֵּן לְשָׂרָה אֲשֶׁרְךָ וְשָׂרָה שָׁמְעַת פֶּתַח הָאֵהָלָה וְהוּא אֶחְרִי" (י"ח ט). הבשורה היא כי לשרה יהיה בן, בעולם המעשה, זה כמובן מתרחש יחד.

הבדל נוסף מתגלה בעיון בניסוח העיתוי של קיום ההבטחה. בפרשיה הראשונה: "וְנָצַת בְּרִיתִי אִתְּךָ אֶת יְצָחָק אֲשֶׁר תֵּלֵד לָךְ שָׂרָה לְמוֹעֵד הַנֶּהָה בְּשָׁנָה הָאַחֶרֶת" (י"ז כא). הברית מוזכרת במפורש, והזמן הוא בשנה הבאה (שנה הוא מושג שקשור לחיי האיש ולא האישה).

בפרשיה השנייה: "וַיֹּאמֶר שׁוּב אֲשׁוּב אֵלֶיךָ כְּעַתְּ חַיָּה וְהָנָה בֵּן לְשָׂרָה אֲשֶׁרְךָ" (י"ח ט). הדגש הוא על כְּעַתְּ חַיָּה. צַת הוא זמן שאיננו קשור דווקא לשנים, חַיָּה הוא ביטוי שמשמעותו יולדת או מילדת, והוא קשור לשמה של האישה המופיע בסיפור הבריאה השני: "וַיִּקְרָא הָאֱדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַיָּה כִּי הוּא הָיְתָה אִם כָּל חַי" (ג' כ). חַיָּה = חַיָּה, שמה של אשת אדם רומז לזכות הנפלאה של האישה הנושאת ברחמה ברית המילה, מצווה הקשורה בטבורה למידת הדין, מופיעה רק בפרשיה הראשונה (י"ז י-יב, כג-כז), היא כמובן שייכת רק באיש.

גם בפרשיה העוסקת בלידת יצחק ומסכמת את שתי הפרשיות, מופיעות שתי הבחינות, תוך הקפדה על השימוש בהתאמה, בשם השם המתאים: "וַיִּקְנֹךְ פֶּקֶד אֶת שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר וַיַּעַשׂ יְקֹנֶךָ לְשָׂרָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר: וַתֵּהָר וַתֵּלֵד שָׂרָה לְאַבְרָהָם בֵּן לְזָקְנָיו לְמוֹעֵד אֲשֶׁר דִּבֶּר אֱתוֹ אֱלֹקִים". שוב, כמובן שבפועל בעולם המעשה, מדובר על התרחשות אחת בלבד.

נוסיף במאמר מוסגר כי גם בסיכום פרשיית הבריאה הראשונה, יש הקפדה שכזו, וז"ל הכתוב: "זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם בְּיוֹם בְּרָא אֱלֹקִים אָדָם בְּדְמוּת אֱלֹקִים עָשָׂה אֹתוֹ: זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם וַיִּבְרָךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֹתָם שְׁמֵם אָדָם בְּיוֹם הַבְּרָאָה: (ה' א – ב). כל הביטויים המודגשים מופיעים אך ורק בפרשיית הבריאה הראשונה, כמובן שהבולט שבהם הוא שם אֱלֹקִים. גם בנושא זה ברור שבפועל הייתה רק בריאה-יצירה-עשיה אחת.

נוכל להסיק את המסקנה הבאה ולסכם. הקב"ה ברא את העולם ומנהיגו במידת הדין ובמידת הרחמים שהצטרפה אל מידת הדין. אברהם ושרה זכו לבן שימשיך את דרכם. הבשורה הגיעה אליהם גם בהתגלות במידת הדין – כמתואר בפרשיה הראשונה בה מופיע רק שם אֱלֹקִים, וגם במידת הרחמים – כמתואר בפרשיה השנייה, בה מתגלה רק שם הויה.

אין זה פלא כי דווקא בפרשיה הראשונה הדגש הוא על אברהם שרק הוא קשור למצוות ברית המילה. הדגש בפרשיה השנייה הוא על שרה, שרחמה יבוא לידי ביטוי מעשי עם הריונה, ולכן מתגלה בה רק שם הויה המבטא את מידת הרחמים. המסקנה המעשית מדברינו היא שכאשר אנו רוצים ומבקשים לעורר את מידת הרחמים, כגון בתפילה על החולים, אנו נזכיר בדווקא את שם האם.

הבה נתפלל כי מידת הרחמים תגבר על מידת הדין, והקב"ה ברחמיו העצומים ימשיך, ביתר עוז, את תהליך גאולתנו ופדות נפשנו, יאמר סוף למגפה, שהרי רחמיו על כל מעשיו.

הגברת מידת הרחמים תלויה גם בנו, ככל שיהודי נוהג עם חברו במידת הרחמים, כך נוהג עמו גם בורא עולם.

<p>לע"י מרת שרה ונגרובסקי בת ר' משה זאב. י' בתמוז תשע"ד</p>	<p>לע"י הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א</p>	<p>לע"י הרב ראובן וחיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב</p>	<p>לע"י מר משה וסרצוג כ' בתשרי תשפ"א</p>	<p>לע"י מר שמואל וגבי אסתר שמש י"ז בסיוון / כ' באב</p>
<p>לע"י מר יצחק טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א</p>	<p>לע"י הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח</p>	<p>לע"י ר' מאיר וגבי שרה ברנפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)</p>	<p>לע"י הרב אשר וגבי סוזן וסרטיל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף</p>	<p>לע"י הרב אשר וגבי חנה צדיק י"א באייר תשע"ו / י"ט בתשרי תשפ"א</p>
<p>לע"י גבי מרים שטרן ה' באב תשע"ט</p>	<p>לע"י ר' אליהו כרמל וגבי מלכה טויבע כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט</p>	<p>לע"י ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב</p>	<p>לע"י נועה רבקה בת מלכה ברכה ומשה</p>	<p>לע"י הרב שמואל כהן שבט תשפ"א</p>
	<p>לע"י הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד</p>			

חֲמַדַּת שְׁנַת הַשְּׁבַע

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית מורנו מבית 'ארץ חמדה'

האם חיוב השמיטה בזמן הזה הוא מדאורייתא או מדרבנן? שיטת הרמב"ם

הלכות שמיטה ויובל ברמב"ם מחולקים באופן הבא:
פרקים א-ח עוסקים בהלכות שמיטת הקרקע.

פרק ט עוסק בשמיטת חובות.

פרקים י-יג עוסקים בהלכות היובל (והלכות בתי ערי חומה המושפעים מהלכות היובל).

בפרק ט הלכה ב הרמב"ם פוסק שבזמן שהיובל אינו נוהג, שמיטת כספים איננה נוהגת. הוא מביא את דרשת חז"ל על הפסוק "וזה דבר השמיטה – שמוט" המקיש את שמיטת הקרקע לשמיטת הכספים.

בשבוע שעבר הסברנו מה עומד מאחורי ההיקש המחבר בין מצוות שמיטת הכספים למצוות היובל. מטרת היובל היא יישור הקו, ביטול המעמדות, שבהקשר זה בא לידי ביטוי הכלכלי המתבטא בקניית נדל"ן (אף הכתובים נתנו לזה שם מיוחד, "עם הארץ"). מטרת שמיטת הכספים היא ביטול המעמדות, בהקשר זה היא נעשית על ידי ביטול ושמיטת החובות. שמיטת הקרקע, המאפשרת לכולם לאכול בשווה, מאפשרת אכילה בשנת השמיטה ובסמוך לה בלבד. אין אפשרות לאגור את פירות השמיטה, יש לבער את מה שנותר מפירות אלו (בהמשך נלמד את המחלוקת אם גם עניים מצווים על הביעור אחרי השמיטה. יתכן ומחלוקת זו קשורה לשאלה עד כמה שמיטת הקרקע אמורה להשפיע על חיי העניים לטווח ארוך, או לספק להם אוכל בשנת השמיטה בלבד). אם כך, משמעות שמיטה זו היא רווח מסוים בזמן מסוים בלבד, בשונה מביטול הפערים החברתיים שנעשית בשמיטת החובות והשבת הקרקעות ביובל.

כאמור, הרמב"ם מזכיר את היקש השמיטה ליובל בהקשר של שמיטת כספים בלבד. יתרה מזו: בפרק ג' הרמב"ם עוסק בתוספת שביעית. בהלכה א הוא פוסק כדברי הגמרא במסכת מועד קטן (דף ד ע"א) **שלמדנו**, האומרים שתוספת שביעית נוהגת רק כאשר בית המקדש קיים. בפרק ד' (הלכה כה) הרמב"ם כותב שהשביעית נוהגת 'בין בפני הבית בין שלא בפני הבית'. סביר שהרמב"ם כותב כך כנגד אמירתו מפרק ג', שתוספת שביעית איננה נוהגת אלא בפני הבית. אך אם הרמב"ם מגדיר כאן באלו נסיבות חובת השמיטה קיימת מדאורייתא ובלאו נסיבות היא מדרבנן בלבד, לכאורה היה נכון להזכיר שהיובל הוא תנאי לחובת השמיטה!

מתוך כך המשנה למלך מסיק שהרמב"ם סובר שבשעה שהיובל אינו נוהג, רק שמיטת כספים בטלה. שמיטת קרקעות ממשיכה להיות בתוקף, מדאורייתא, גם בשעה שהיובל ושמיטת הכספים אינן נוהגות! כך מכריע גם הרב קנייבסקי בהבנת דעת הרמב"ם.

שיטה זו מחדדת מאוד את דברינו הקודמים. לפי הבנת הכסף משנה את הרמב"ם, שמיטת הכספים תלויה ביובל, ואילו שמיטת הקרקעות איננה תלויה באף אחת מהשמיטות האחרות! ברור שלפי תפיסה זו יש שני תחומים שונים – פתיחת קטיף היובל לכולם למשך שנה אחת, ותחום אחר של ביטול המעמדות (על ידי ביטול החובות בסוף השמיטה והשבת הנדל"ן ביובל).

בהלכות יובל, בפרק י הלכה ט, הרמב"ם מונה מספר הלכות התלויות ביובל. הוא מסיים את דבריו באמירה הבאה:

בזמן שאין היובל נוהג אינו נוהג אחד מכל אלו חוץ משביעית בארץ והשמטת כספים בכל מקום מדבריהם יש שני דרכים לקרוא את סוף המשפט: האם "שביעית בארץ", דהיינו שמיטת קרקעות, נוהגת מדאורייתא או "מדבריהם" בשעה שאין היובל נוהג?

הר"י קורקוס מביא גרסה שונה, ממנה ברור שכוונתו שגם שמיטת קרקעות היא מדרבנן בלבד בשעה שהיובל אינו נוהג. נשוב ונבאר את ההלכות הקודמות ברמב"ם לפי שיטתו:

בפרק ד נאמר שהשמיטה איננה תלויה בבית המקדש. דבר זה נאמר רק כהמשך לפסיקה בפרק ג', שתוספת שביעית תלויה במקדש.

בפרק ט מובא הלימוד "דבר השמיטה – שמוט" המקיש את שמיטת הכספים ליובל, בלבד, מפני שזהו הלימוד המקורי המקיש את השמיטה ליובל. אך אחרי שמיטת הכספים בטלה כאשר אין יובל, גם שמיטת הקרקע בטלה.

פרק י עוסק ביובל. שם הרמב"ם מפרט אלו הלכות תלויות ביובל, ושם הוא פוסק שכל חובות השמיטה תלויות ביובל.

בכסף משנה, בהתאם לשיטתו, מבאר שמיטת הקרקעות מדאורייתא, ואילו שמיטת הכספים נוהגת מדבריהם.

בבית יוסף ובאבקת רוכל כתוב שכוונת הרמב"ם היא שגם שמיטת הקרקעות היא מדרבנן בלבד בשעה שאין היובל נוהג. זה מייצר סבך מעניין, שכן הרב יוסף קארו חיבר את שלושת הספרים הללו (כסף משנה על הרמב"ם, בית יוסף על סדר הטור, וספר תשובותיו – אבקת רוכל).

מרתק להתחקות אחרי המחלוקות שנבעו מכך. מדובר על הדרך בה הרב יוסף קארו, שאינו הפוסק היחיד, מבאר את דברי הרמב"ם, שאינו הראשון היחיד. דברי הראשונים והפוסקים כל כך חביבים על גדולי ישראל שאינם מוותרים על הבנה נכונה ומדוקדקת של אחד מגדולי ישראל את דברי אחד הראשונים. אשרי העם שככה לו!

[ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org](mailto:info@eretzhemdah.org)

"מורנו" להחזיר עטרה ליושנה מבית 'ארץ חמדה'

ציבור לומדי התורה מוזמן ליהנות מתוכנית לימודים מעמיקה ומפורטת בנושא: הלכות שנת השבע מידי שבוע מתפרסמת על אתר 'ארץ חמדה' יחידת לימוד הכוללת דיון למדני במקורות מתקופת חז"ל ועד אחרוני האחרונים ליחידה מצורפים דפי העמקה ושיעורים מוקלטים בוידאו / אודיו

לפרטים נוספים: הרב בצלאל דניאל - ראש התוכנית Ravbetzalel@eretzhemdah.org

ארץ אגדה

הרב מרדכי הוכמן

הלל והגולגולת הצפה

במסכת אבות (ב, ד-ז) מובאות הדרכות מהלל הזקן שמשבחות את עמל התורה, ומראות את הסכנה שבמיעוט העיסוק בתורה וברדיפה אחרי העושר ואחרי ריבוי המאכל, וביניהן משולב סיפור מעשה, וז"ל המעשה:

"אף הוא ראה גולגלת אחת שצפה על פני המים אמר לה על דאטפת – אטפוף, וסוף קטפוף – וטופון" דברי הלל על הגולגולת נאמרו בארמית ובתרגום לעברית משמעותן: "על שהצפת – הציפו אותך, וסוף מציפך – שיציפו אותם". לפי פשוטם של דברים גולגולת שצפה על פני המים היא גולגולת של אדם מת, וכוונת הלל ללמדנו על מידת שכר ועונש שבה מנהיג ד' את עולמו, ולפיה מי שהרג – סופו להיות נהרג. אלא שהדוגמא שהלל דיבר עליה טעונה בירור. לאחר מוות בטביעה האוויר יוצא מהריאות ומוחלף במים והגוף שוקע. במהלך שהות הגופה מתחת למים חיידיקי ריקבון פועלים בתוך הגוף בעיקר במעיים ובריאות, וכתוצר לוואי הם יוצרים גזים שונים (בעיקר מתאן ופחמן דו חמצני). לבסוף (כעבור כמה ימים) כאשר המשקל הסגולי הכולל של כל הגוף קטן ממשקל המים הגופה צפה. מכיוון שהגז מתרכז בבטן ובחזה החלקים האלו נדחפים מחוץ למים, ואילו הרגלים והידיים והראש נשארים מתחת למים¹. ואם כן קשה שהרי הגופה צפה על פני המים כאשר הראש שקוע בתוך המים, וכיצד יתכן שהלל ראה גולגולת שצפה על פני המים. ובכלל קשה שכן פעולת הציפה מתרחשת מעצמה על ידי הטבע כעבור כמה ימים, ואם הלל רצה ללמדנו על מידת שכר ועונש הוא היה צריך להתייחס לפעולת ההריגה שעשה האדם ולומר: "על שהטבעת – הטביעו אותך...". כמו כן צריך להבין מדוע הלל שוחח עם הגולגולת ואמר לה את מוסר ההשכל הזה, והרי לכאורה מדובר באדם שכבר מת ואיננו שומע.

הסברים לציפת הגולגולת

בחידושי מהרי"ח שם הבין את המשנה כפשוטה, ופירש שהגולגולת שהיא כבדה לא היתה אמורה לצוף, ואם היא צפה יש להסיק שזו גזירה מהשמים כעונש על כך שהיא הציפה אחרים. ובפירוש תפארת ישראל, ביאר שההצפה של האחרים שמוזכרת כאן אינה בדווקא, אלא הכוונה שהמית אחרים באופן מבוזה, וכיוון שכך נגזר עליו שיתבזה אחר מיתתו. בפרוש 'שושנים לדוד' לר' דויד פארדו ביאר שדברי הלל נאמרו בדרך רמז, והלל לא ראה גולגולת ממש שצפה על פני המים, אלא שראה נפש אחת של רוצח שהיתה מגולגלת במים, וז"ל:

"ולעד"ן דמעיקרא כל דברי הלל בזה הם דרך רמז, וזה ע"ד מה שזכינו שנגלה ע"י רבינו האור המופלא האר"י זלה"ה בספר הגלגולים², שעונש הרוצח שמתגלגל בשקתות המים, ולפיכך אמר 'אף הוא ראה', כלומר ראה בחכמתו והציץ בעין שכלו וברוח הקדש שעליו, 'גולגולת אחת' דייקא וכו', כלומר איש אחד שהיה מגולגל ע"פ המים... לפי שיטת 'שושנים לדוד' המים שמוזכרים במשנתנו הם אכן מים כפשוטם, אך הגולגולת אינה כפשוטה, והכוונה לנפש של רוצח שימגולגלת במים. פירוש שכוזה, שמשנתנו מתייחסת לקיום מידת שכר-ועונש באמצעות 'גלגול', יסודו בספר 'מדרש שמואל' לר' שמואל די אוזידא תלמיד האר"י. אלא ש'שושנים לדוד' פיתח אותו וביאר שדרך כלל 'גלגול' של נפש רוצח מתבצע במקום מים. ואמנם ר' יום טוב ליפמן הלר בפרוש 'תוספות יום טוב' דחה את דברי 'מדרש שמואל', וכתב שלא מסתבר לו שהמשנה אינה כפשוטה. אלא שכבר רבו של ה'תוספות יום טוב', המהר"ל מפראג בפרושו 'דרך חיים' למסכת אבות, כתב שאין להבין את המשנה כפשוטה, וז"ל:

"אבל פירוש המאמר הזה, כי מה שאמר שראה גלגולת אחת צפה על פני המים, אין הכוונה על פני המים ממש וכן מה שאמר שראה גלגולת אחת, אין ר"ל גלגולת ממש אבל שראה נשטף אחד שעקרו אותו מן שרשו עד שלא היה נשאר לו שם וזכר בעולם..."

וביאר המהר"ל לפי דרכו שהיה אדם שחטא ונאבד ברשעו מן העולם ונשאר לו מעט זכר, ונחשב לו זכר קטן זה כאילו נשטף מן העולם. אך אותו אחד ששטף אותו (וכפי הנראה הכוונה שגרם לו לחטוא) הוא הגולגולת שנשטפה ואבדה לגמרי מן העולם. ונמצא שלדעת המהר"ל מפראג הגולגולת אינה כפשוטה ואף ה'מים' אינם כפשוטם.

ונראה לעני"ד, שאפשר להמשיך בקו של המהר"ל, שהן הגולגולת והן המים אינם כפשוטם, אך בכיוון שונה ממנו ולבאר שדברי הלל שנאמרו בארמית הן חלק ממכלול הדרכות של הלל שנאמרו בארמית, וכדלקמן.

הדרכות הלל בארמית

גם בפרק הקודם במסכת אבות מובאים דברי הדרכה של הלל וביניהם משולבת הדרכה בלשון ארמית, וז"ל המשנה (א יב-יד):

"הוא היה אומר נגד שְׂמָא - אֶבְדַּ שְׂמָה. וְדָלָא מוּסִיף - יְסִיף. וְדָלָא יְלִיף - קִטְלָא חֵיב. וְדָאשְׁתַּמֵּשׁ בְּתַגָּא - חֲלָף" דברי ההדרכה והביקורת בארמית מופנים ברובם כלפי מי שמרגיש שכבר זכה לכתר תורה והוא עלול לחוש שהוא נמצא מעל כולם. וכן ביאר אותם ר' עובדיה מברטנורא (מובא בהערת השוליים³).

לכאורה לא מובן מדוע בחר הלל לומר את דברי המוסר והביקורת האלו בארמית. ונראה שהלל עשה זאת כדי שלא לפתח פיו למקטרגים, וכפי שהסביר 'שושנים לדוד' (בענין הדבור לגולגלת בארמית), וז"ל:

"ואמרו בלשון תרגום... שלא להיות פותח פיו לשטן, דסוף סוף אינו מוכרח שע"י התשובה אפשר לינצל מן העונש, ולפיכך אמרו בלשון ארמי שלא יבינו המקטרגים".

ובדומה אף כאן, עיקר דברי המוסר בהדרכות של הלל שנאמרו בארמית, נאמרו כלפי תלמידי חכמים שעלולים להרגיש שהגיעו למעלה עליונה והם נמצאים למעלה מן האחרים. ונראה שהלל הפנה אותם גם כלפי עצמו, ולכן הם נאמרו בארמית

כדי שהמקטרגים לא יקטרגו בשמים עליו ועל שאר החכמים. ונראה שגם דברי הלל בענין הגולגולת שצפה נאמרו כדברי ביקורת עצמית.

גולגולת שהיא למעלה

כאמור לעיל, גולגולת שצפה על פני המים, אינה מציאות שתתכן לפי פשוטה. הביטוי "על פני המים" מוזכר לראשונה בבריאת העולם (בראשית א, ב): "וְהָאָרֶץ הַיְתֵה תֵהוּ וְנָהוּ וְחֹשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם". הכתוב מתאר כאן את מצב העולם לפני בריאתו, אך ניתן לראות את הכתוב כמסמל את העולם כפי שיראה גם לאחר בריאתו. גם לאחר הבריאה העולם נראה גשמי מאוד וחשוך, והאדם נאלץ להתחבר לגשמיות שבעולם כדי לאכול ולהתפרנס וכדו'. והרוחניות שבעולם ("רוח אלקים") מרחפת מלמעלה על פני הגשמיות. אולם גם כשהאדם נאלץ להיות שקוע בגשמיות ובחשיכה של העולם יש לו אפשרות להוציא את ראשו ("גולגולתו") מחוץ למים. רבנו בחיי ביאר ש"רוח אלהים מרחפת על פני המים" היא התורה. ואם נמשיך בכיוון זה נוכל לומר, שכאשר מחשבתו של האדם ודיבורי פיו עוסקים בתורה גולגולתו צפה כביכול על פני המים. ורעיון דומה בענין תיבת נוח שצפה על פני המים מובא בשפת אמת (נח שנה תרלב): "א"י מו"ר זצ"ל"ה הגיד בשם רבותינו נ"ע כי תיבת נח הוא תיבת התורה ותפלה".

הלל זכה לכך שהתפנה לו זמן לעמול בתורה ולבוא לבית המדרש, ולהוציא את גולגולתו מעל פני המים ו'לנשום תורה'. אך הוא לא תלה זאת בכישרונותיו או בהתמדתו בתורה. אלא תלה זאת בכך שהוא טרח לאפשר לאנשים אחרים להציף את גולגולתם מעל פני המים ו'לנשום תורה'. ובכך רמז הלל לאנשים אחרים שהם יכולים להידמות לו. גם מי שנאלץ לעמול בוקר וערב לפרנסתו ולא נותר לו זמן או מנוחת הנפש לעמול בתורה, יכול לתמוך בכספו בבניית בית מדרש כדי שאנשים אחרים יבואו לשם ויוציאו את 'גולגולתם' מעל פני המים ו'ינשמו תורה'. או לתמוך בכספו באנשים אחרים כדי שיתאפשר להם להוציא 'גולגולתם' על פני המים וללמוד תורה. ומי ש'מצויף' אחרים 'על פני המים', סופו שהקב"ה יזכה אותו ויבואו אחרים ו'יצויפו' אותו על פני המים. וגם הוא יזכה להוציא 'גולגולתו' על פני המים, וימצא זמן ומנוחת הנפש כדי להיכנס לבית המדרש ולנשום תורה.

הבנה זו שדברי הלל בענין ראיית הגולגולת שצפה על פני המים, הם דיבוריים שמופנים להלל עצמו שזכה להרים את ראשו מעל פני המים של ענייני העולם הזה ולעסוק בתורה. מסבירים גם מדוע מובאת האמרה שלו בענין הגולגולת שצפה בסוגית התלמוד במסכת סוכה (דף נג, א):

"הוא היה אומר כן: למקום שאני אוהב שם רגלי מוליכות אותי, אם תבא אל ביתי - אני אבא אל ביתך, אם אתה לא תבא אל ביתי - אני לא אבא אל ביתך, שנאמר 'בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכֵּיר אֶת שְׁמִי אֲבֹא אֵלַיךְ וּבְרַכְתִּיךְ'. אף הוא ראה גלגולת אחת שצפה על פני המים, אמר לה: על דאטפת אטפוך, ומטיפיך יטופון".
לכאורה לא מובן מה הקשר בין הספור על הגולגולת לדברי הלל לפני כן. אולם לפי מה שהתבאר כאן הדברים מובנים. במאמר הראשון משבח הלל את מי שבא לבית המקדש וכן את מי שבא לבית המדרש ומזכיר שם את התורה שהיא שמותיו של הקב"ה. ומייד בסמוך מרמז הלל בספור על הגולגולת, שהוא עצמו זכה להיות מחובשי בית המדרש לא בזכות כשרונותיו, אלא משום שהשתדל 'להציף' אנשים אחרים ולהוציא את ראשם מעל פני המים כדי ש'ינשמו תורה'. ובדבר זה כל אחד יכול להידמות להלל. וגם מי שנאלץ לעמול בוקר וערב לפרנסתו ולא נותר לו זמן או מנוחת הנפש לעמול בתורה, יכול לתמוך בכספו באנשים אחרים כדי שהם יוציאו את גולגולתם מעל פני המים ו'ינשמו תורה'. ומי ש'מצויף' אחרים 'על פני המים', סופו שהקב"ה יזכה אותו ויבואו אחרים ו'יצויפו' אותו על פני המים. וגם הוא יזכה להוציא 'גולגולתו' על פני המים, וימצא זמן ומנוחת הנפש כדי להיכנס לבית המדרש ולנשום תורה.

¹ ראו עוד בקישור הבא: <https://www.net-sah.org/index.php/faq/36831>

² וז"ל האר"י בשער הגלגולים (הקדמה כב): "מי ששופך דמים בעה"ז, מתגלגל במים, וסימניך 'על הארץ תשפכנו כמים', ונאמר 'שופך דם האדם באדם דמו ישפך', וענשו הוא שעומד בקלוח המים, ושם המים נקלחים עליו תמיד, והוא רוצה לקום ולעמוד, והמים מפילים אותו בכל רגע, ואין לו מנוחה כלל, ותמיד הוא מתגלגל סביב במקום קלוח המים ההם. גם נרמז זה בפסוק (שמואל ב' י"ד) 'כי מות נמות וכמים הנגרים ארצה'".

³ פירוש ר' עובדיה מבטנורא: "נגד שמה אבד שמיה - מי שנמשך שמו למרחוק מתוך שררה ורבנות, מהרה יאבד שמו, שהרבנות מקברת את בעליה. נגד לשון משיכה. תרגום משכו, נגידו: ודלא מוסיף - מי שאינו מוסיף על לימודו: יסיף - יסוף מפיו מה שכבר למד וישכח תלמודו. ויש שגורסין יאסף, כלומר יאסף אל עמיו וימות בלא עתו: ודלא יליף - קשה מדלא מוסיף, הלכך קטלא חייב, כלומר ראוי הוא שיהרגוהו, כמו שאמרו 'עם הארץ מותר לקרעו כדג, ומגבוי': ודישתמש בתגא - המשתמש בכתרה של תורה כאדם המשתמש בכליו, חלף ועבר מן העולם. תגא בלשון ישמעאל כתר...".

לע"נ אמו"ר רחל בת ר' בנימין בונים ע"ה

לע"נ שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלב"ע סיון תשע"ט	לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג	לע"נ גב' לורין הופמן ז"ל	לע"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלב"ע ז' בתשרי תשע"ה	לע"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלב"ע כ"ד בחשוון תשע"ח
--	---	--------------------------------	--	--

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת היידי

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ב)

Lima, Peru

לימה, פרו

אייר תשנ"א

לימוד נגינה בבית של נוצרים אדוקים

שאלה

ילדי מקבל שיעורי-נגינה בבית שבו מרובים הצלמים של אותו האיש ימ"ש בהיות המשפחה אדוקה בדתה. היש בעיה הלכתית בהליכה לבית זה?

תשובה

- א. אם עובדים את הצלמים בבית או שמקטרים להם בו, יש לבית דין של בית עבודה זרה ואסור להכנס לתוכו¹.
- ב. אם הבית אינו משמש כבית ע"ז והצלמים תלויים שם מכיוון שבעל-הבית מאמין באותם הצלמים, אין לבית דין של בית ע"ז.

אף על פי כן, יש לאסור לילד להיכנס לבית זה כדי ללמוד נגינה, מחשש שחלילה יושפע על-ידי בני הבית [שכפי הנראה מן השאלה, משמע שהם אדוקים בדתם], או על-ידי התמונות [עלולות להתעורר אצלו שאלות וספקות בענייני אמונה]².

- ¹ שו"ת "בנין ציון" (ח"א סי' סג), שו"ת "יחווה דעת" (ח"ד סי' מה בהגהה), שו"ת "חיים ביד" לגר"ח פאלאגיי (סי' כו), שו"ת "פרי השדה" (ח"ב סי' ד) הובא בשו"ת "ציץ אליעזר" (חי"ד סי' צא).
- ² ובפרט שהילד נמצא בגיל שבו עליו לגבש וליצב את האמונה, וקיים חשש שיושפע מן התמונות ומן האווירה שבבית.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,
הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה של:

טל שאול בן יפה
גדעון בן רחל
רבקה רינה בת גרונה נתנה
יוסף חלילי בן רחל

ניר רפאל בן רחל ברכה
חנן הראל הכהן בן דרורה
מאירה בת אסתר
חוה רָאנָה בת פִּיילָא

ישראל בן רבקה
אריה יצחק בן גאולה מרים
נטע בת מלכה
אילנה בת עליה

בתוך שאר חולי עם ישראל

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן,
יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

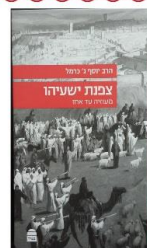
הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח ובירור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.
זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

לרכישה

חדש - "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפייה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעוזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עוזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו. בבואו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה